Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

16 päivänä tammikuuta 2025 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Direktiivi (EU) 2016/343 – Oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä – 8 artiklan 2 kohta – Oikeudenkäynti, jonka päätteeksi annetaan langettava tuomio tai vapauttava tuomio vastaajan poissa ollessa – Edellytykset – 8 artiklan 4 kohta – Velvollisuus ilmoittaa poissa ollessaan tuomitulle henkilölle käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista – 9 artikla – Oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asiakysymyksen käsittelyn uudelleen ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen – 10 artiklan 1 kohta – Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin – Kansallinen säännöstö, jonka mukaan oikeus uuteen oikeudenkäyntiin voidaan myöntää vain, jos rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskeva hakemus on ensin tehty tuomioistuimelle, jonka istunnossa poissa olevana tuomitun henkilön on oltava henkilökohtaisesti läsnä

Asiassa C-400/23,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Sofiyski gradski sad (Sofian kaupungin alioikeus, Bulgaria) on esittänyt 29.6.2023 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.6.2023, saadakseen ennakkoratkaisun rikosoikeudellisissa menettelyissä, joissa vastaajana on

VB,

ja joissa asian käsittelyyn osallistuu

Sofiyska gradska prokuratura,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: kolmannen jaoston puheenjohtaja C. Lycourgos (esittelevä tuomari), joka hoitaa neljännen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit S. Rodin ja O. Spineanu-Matei,

julkisasiamies: J. Richard de la Tour,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

* Oikeudenkäyntikieli: bulgaria.

– Euroopan komissio, asiamiehinään M. Wasmeier ja I. Zaloguin,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.7.2024 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 (EUVL 2016, L 65, s. 1) 8 artiklan 4 kohdan, 9 artiklan ja 10 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty rikosoikeudellisissa menettelyissä, jotka on pantu vireille VB:tä vastaan teoista, jotka voivat täyttää sellaisten rikosten, joista voidaan tuomita vapausrangaistus, tunnusmerkistön.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 2016/343

3 Direktiivin 2016/343 johdanto-osan 9, 10, 12, 33, 39, 44, 47 ja 48 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(9) Tämän direktiivin tarkoituksena on lujittaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin rikosoikeudellisissa menettelyissä vahvistamalla yhteiset vähimmäissäännöt, jotka koskevat tiettyjä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia ja oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä.

(10) Koska tällä direktiivillä vahvistetaan epäiltyjen ja syytettyjen prosessuaalisten oikeuksien suojaa koskevia yhteisiä vähimmäissääntöjä, sen tavoitteena on lujittaa jäsenvaltioiden luottamusta toistensa rikosoikeudellisiin järjestelmiin – –

– –

(12) Tätä direktiiviä olisi sovellettava luonnollisiin henkilöihin, jotka ovat epäiltynä tai syytettynä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Sitä olisi sovellettava siitä hetkestä, kun henkilöä epäillään tai syytetään rikoksesta tai väitetystä rikoksesta, ja sen vuoksi jo ennen kuin jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset ovat antaneet kyseiselle henkilölle joko virallisella ilmoituksella tai muulla tavoin tiedon siitä, että hän on epäilty tai syytetty henkilö. Tätä direktiiviä olisi sovellettava rikosoikeudellisten menettelyjen kaikissa vaiheissa, kunnes on lopullisesti ratkaistu kysymys siitä, onko epäilty tai syytetty tehnyt rikoksen, ja kyseisestä päätöksestä on tullut lopullinen. Oikeudellisten toimien ja oikeussuojakeinojen, jotka ovat käytettävissä vasta sitten, kun kyseisestä päätöksestä on tullut lopullinen, kuten asian saattaminen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi, ei pitäisi kuulua tämän direktiivin soveltamisalaan.

– –

(33) Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on yksi demokraattisen yhteiskunnan perusperiaatteista. Kyseiseen oikeuteen perustuu myös epäillyn ja syytetyn oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään, ja tämä olisi taattava kaikkialla [Euroopan] unionissa.

– –

(39) Kun jäsenvaltiot ovat säätäneet, että oikeudenkäynti on mahdollista järjestää epäillyn tai syytetyn poissa ollessa, mutta edellytykset päätöksen tekemiseksi tietyn epäillyn tai syytetyn poissa ollessa eivät täyty, koska epäiltyä tai syytettyä ei ole löydetty kohtuullisiksi katsottavista toimista huolimatta esimerkiksi siksi, että henkilö on paennut, olisi silti oltava mahdollista tehdä tällainen päätös, vaikka epäilty tai syytetty ei ole ollut läsnä, ja panna kyseinen päätös täytäntöön. Tällöin jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kun epäillylle tai syytetylle ilmoitetaan kyseisestä päätöksestä, erityisesti kun hänet on otettu kiinni, hänelle olisi ilmoitettava myös mahdollisuudesta riitauttaa päätös ja oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon. Tällainen tieto olisi annettava kirjallisesti. Tieto voidaan antaa myös suullisesti sillä edellytyksellä, että tiedon antaminen kirjataan kansallisen lainsäädännön mukaista kirjaamismenettelyä käyttäen.

– –

(44) Unionin oikeuden vaikuttavuuden periaate edellyttää, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön asianmukaiset ja tehokkaat oikeussuojakeinot siltä varalta, että yksilöille unionin oikeuden nojalla annettua oikeutta loukataan. Silloin kun tässä direktiivissä vahvistettuja oikeuksia on loukattu, tehokkaalla oikeussuojakeinolla olisi oltava mahdollisimman pitkälti sellainen vaikutus, että se palauttaa epäillyn tai syytetyn samaan tilanteeseen, joka olisi vallinnut, jos oikeudenloukkausta ei olisi tapahtunut, jotta turvataan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeus puolustukseen.

– –

(47) Tässä direktiivissä kunnioitetaan [Euroopan unionin] perusoikeuskirjassa [(jäljempänä perusoikeuskirja)] ja [Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus)] tunnustettuja perusoikeuksia ja periaatteita, joihin kuuluvat muun muassa – – oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin – – Erityisesti olisi otettava huomioon [SEU] 6 artikla, jonka mukaisesti unioni tunnustaa oikeudet, vapaudet ja periaatteet, jotka esitetään perusoikeuskirjassa, ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taatut ja jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat perusoikeudet ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta.

(48) Koska tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, jäsenvaltioiden olisi voitava laajentaa tässä direktiivissä säädettyjä oikeuksia suojan tason parantamiseksi. Jäsenvaltioiden myöntämän suojan taso ei saisi milloinkaan alittaa perusoikeuskirjassa tai Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrättyjä vaatimuksia, sellaisena kuin unionin tuomioistuin ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin niitä tulkitsevat.”

4 Direktiivin 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Kohde”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä säädetään yhteisistä vähimmäissäännöistä, jotka koskevat

a) tiettyjä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia rikosoikeudellisissa menettelyissä;

b) oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä rikosoikeudellisissa menettelyissä.”

5 Direktiivin 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä olisi sovellettava luonnollisiin henkilöihin, jotka ovat epäiltynä tai syytettynä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Sitä sovelletaan rikosoikeudellisen menettelyn kaikissa vaiheissa siitä hetkestä, kun henkilöä epäillään tai syytetään rikoksesta tai väitetystä rikoksesta, kunnes on lopullisesti ratkaistu kysymys siitä, onko epäilty tai syytetty tehnyt rikoksen, ja tästä päätöksestä on tullut lopullinen.”

6 Direktiivin 8 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään.

2. Jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeudenkäynti, joka voi johtaa epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä koskevan päätöksen tekemiseen, voidaan järjestää tämän poissa ollessa edellyttäen, että

a) epäillylle tai syytetylle on ilmoitettu hyvissä ajoin oikeudenkäynnistä ja poissaolon seuraamuksista; tai

b) epäiltyä tai syytettyä, jolle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä, edustaa joko hänen itsensä tai valtion nimeämä valtuutettu edustaja.

3. Edellä olevan 2 kohdan mukaisesti tehty päätös voidaan panna täytäntöön asianomaista epäiltyä tai syytettyä vastaan.

4. Kun jäsenvaltiot ovat säätäneet, että oikeudenkäynti on mahdollista järjestää epäillyn tai syytetyn poissa ollessa, mutta tämän artiklan 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä ei voida täyttää, koska epäiltyä tai syytettyä ei löydetä kohtuullisiksi katsottavista toimista huolimatta, jäsenvaltiot voivat säätää, että päätös voidaan silti tehdä ja panna täytäntöön. Tällöin jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun epäillylle tai syytetylle ilmoitetaan päätöksestä, erityisesti kun hänet on otettu kiinni, hänelle on ilmoitettava myös mahdollisuudesta riitauttaa päätös ja oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon 9 artiklan mukaisesti.

_ _”

7 Direktiivin 2016/343 9 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeus uuteen oikeudenkäyntiin”, sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos epäilty tai syytetty ei ole ollut läsnä oikeudenkäynnissään eivätkä 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset ole täyttyneet, hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen, myös

uuden näytön tarkastelemisen, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen. Jäsenvaltioiden on tältä osin varmistettava, että kyseisellä epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla läsnä, osallistua tehokkaasti kansallisen lainsäädännön mukaisia menettelyjä sovellettaessa ja käyttää oikeuttaan puolustukseen.”

8 Direktiivin 10 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeussuojakeinot”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot, jos hänen tämän direktiivin mukaisia oikeuksiaan loukataan.”

Puitepäätös 2002/584

9 Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS (EYVL 2002, L 190, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2009 tehdyllä neuvoston puitepäätöksellä 2009/299/YOS (EUVL 2009, L 81, s. 24) (jäljempänä puitepäätös 2002/584), 4 a artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen voi myös kieltäytyä panemasta täytäntöön eurooppalaista pidätysmääräystä, joka on annettu vapaudenmenetyksen käsittävän rangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanoa varten, jos henkilö ei ollut henkilökohtaisesti läsnä päätökseen johtaneessa oikeudenkäynnissä, jollei eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä todeta, että henkilö pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä tarkemmin määriteltyjen menettelyvaatimusten mukaisesti:

– –

d) ei saanut päätöstä tiedoksi henkilökohtaisesti, mutta
   i) se annetaan hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi viipymättä luovuttamisen jälkeen ja hänelle nimenomaisesti ilmoitetaan hänen oikeudestaan uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, johon asianomaisella henkilöllä on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen;

   ja
   ii) hänelle ilmoitetaan, missä ajassa hänen on pyydettävä uudelleenkäsittelyä tai haettava muutosta, kuten asiaa koskevassa eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä mainitaan.

– –

3. Jos henkilö luovutetaan 1 kohdan d alakohdan edellytysten nojalla ja hän on pyytänyt uudelleenkäsittelyä tai hakenut muutosta, tämän uudelleenkäsittelyä tai muutoksenhakua odottavan henkilön vapaudenmenetyksen laillisuus on tutkittava pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti joko säännöllisin väliajoin tai asianomaisen henkilön pyynnöstä, kunnes asian käsittely on saatu päätökseen. Tällaiseen uudelleenkäsittelyyn sisältyy erityisesti mahdollisuus vapaudenmenetyksen lykkäämiseen tai keskeyttämiseen. Uudelleenkäsittely tai muutoksenhaku on aloitettava asianmukaiseen aikaan luovutuksen jälkeen.”

Bulgarian oikeus

10 Rikosprosessilain (Nakazatelno-protsesualen kodeks; DV nro 86, 28.10.2005), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian menettelyssä (jäljempänä NPK), 15 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”(2) Syytetyillä ja muilla rikosoikeudelliseen menettelyyn osallistuvilla henkilöillä on oltava käytettävissään kaikki tarvittavat menettelylliset keinot oikeuksiensa ja oikeutettujen etujensa puolustamiseksi.

(3) Tuomarin, syyttäjän ja tutkinnasta vastaavien elinten on annettava edellä 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille tieto heidän prosessuaalisista oikeuksistaan ja varmistettava, että heillä on mahdollisuus käyttää näitä oikeuksia.”

11 NPK:n 423 §:n 1–4 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Henkilö, joka on poissa olevana tuomittu rikoksesta, voi kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon lainvoimaisesta tuomiosta – –, vedota poissaoloonsa rikosoikeudenkäynnissä ja hakea asian uutta käsittelyä. Hakemus hyväksytään, paitsi jos tuomittu on paennut sen jälkeen, kun syytekohdat on annettu tiedoksi tutkinnan aikana, minkä vuoksi 247 c §:n 1 momentissa tarkoitettua menettelyä ei voida toimittaa, tai jos tuomittu on ilman pätevää syytä jättänyt saapumatta istuntoon sen jälkeen, kun kyseinen menettely on toimitettu.

(2) Hakemus ei keskeytä rangaistuksen täytäntöönpanoa, jollei tuomioistuin toisin määrää.

(3) Rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskeva menettely päätetään, jos poissa olevana tuomittu henkilö jää saapumatta ilman pätevää syytä.

(4) Jos poissa olevana tuomittu henkilö on lainvoimaisen tuomion täytäntöön panemiseksi vangittuna ja tuomioistuin aloittaa rikosasian käsittelyn uudelleen, sen on otettava ratkaisussaan kantaa myös vangittuna pitämiseen.”

12 NPK:n 424 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista 422 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti koskevan hakemuksen tutkii toimivaltainen Apelativen sad [(ylioikeus, Bulgaria)], jos 419 a §:ssä tarkoitetun ratkaisun on tehnyt Rayonen sad [(piirituomioistuin, Bulgaria)] tai muutoksenhakuasteena Okrazhen sad [(maakunnallinen tuomioistuin, Bulgaria)], paitsi jos kyseessä on uusi ratkaisu.

(2) Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tapausten lisäksi rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevan hakemuksen tutkii Varhoven kasatsionen sad [(ylin yleinen tuomioistuin, Bulgaria)].”

13 NPK:n 425 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Edellä 423 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa menettely aloitetaan uudelleen ja asian käsittelyssä palataan vaiheeseen, jossa asiaa alettiin käsitellä vastaajan poissa ollessa.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

14 VB:tä vastaan on nostettu rikossyytteitä Bulgariassa. Häntä syytetään yhtäältä siitä, että hän on osallistunut rikollisjärjestöön, jonka tarkoituksena on huumeiden viljely ja jakelu sekä aseiden hallussapito, ja toisaalta siitä, että hän on itse pitänyt hallussaan huumeita ja aseita. Nämä teot ovat rikoksia, joista voidaan tuomita vapausrangaistus.

15 VB:lle ei ole lainkaan annettu virallisesti tiedoksi häneen kohdistettuja syytteitä. Hänelle ei liioin ole ilmoitettu hänen haastamisestaan tuomioistuimeen eikä siten myöskään istunnon ajankohdasta ja paikasta tai poissaolon seurauksista. Toimivaltaiset kansalliset viranomaiset eivät nimittäin onnistuneet löytämään VB:tä, joka pakeni tutkinnan aikana ennen poliisioperaatiota, jossa epäillyt oli tarkoitus ottaa kiinni. VB:tä etsittiin myös eurooppalaisella pidätysmääräyksellä, mutta häntä ei löydetty.

16 Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria), jonka käsiteltäväksi VB:hen kohdistetut rikosoikeudelliset menettelyt oli ensin saatettu, esitti vuonna 2022 ennakkoratkaisupyyntöjä direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan tulkinnasta. Nämä pyynnöt koskivat muun muassa kysymystä siitä, edellytetäänkö kyseisessä direktiivissä, että tuomioistuin, joka tuomitsee henkilön hänen poissa ollessaan, vaikka direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyty, mainitsee langettavassa ratkaisussa nimenomaisesti oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin.

17 Unionin tuomioistuin vastasi 8.6.2023 antamallaan tuomiolla VB (Poissa olevana tuomitulle ilmoittaminen) (C-430/22 ja C-468/22, EU:C:2023:458; jäljempänä tuomio VB) kieltävästi tähän kysymykseen.

18 Sofiyski gradski sad (Sofian kaupungin alioikeus, Bulgaria), joka on Spetsializiran nakazatelen sadin lakkauttamisen jälkeen jatkanut pääasian rikosasioiden käsittelyä ja joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, katsoo, että tuomio VB voidaan ymmärtää siten, että Bulgarian lainsäädäntö on direktiivin 2016/343 mukaista ja että tuomioistuimen, joka tuomitsee henkilön hänen poissa olleessaan, vaikka kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyty, ei tarvitse ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin varmistuakseen siitä, että direktiivin 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitetut tiedot annetaan asianomaiselle henkilölle.

19 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ei kuitenkaan ole ilmeistä, että tuomiota VB on tulkittava näin. Kyseisen tuomioistuimen mukaan direktiivin 2016/343 ulottuvuutta on tarpeen edelleen täsmentää, jotta saadaan selvyys muun muassa siihen, millä hetkellä kyseisen direktiivin 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitetut tiedot on annettava henkilölle, joka on tuomittu poissa ollessaan.

20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että se tarvitsee näitä täsmennyksiä arvioidakseen, voiko se jatkaa pääasian rikosoikeudenkäyntiä vastaajan poissa ollessa. Koska on jossakin määrin todennäköistä, että VB tuomitaan, on välttämätöntä varmistua siitä, että VB:lle tuomitsemisen jälkeen annettavat tiedot langettavasta ratkaisusta ja hänen prosessuaalisista oikeuksistaan ovat riittäviä direktiivillä 2016/343 käyttöön otetut yhteiset vähimmäissäännöt huomioon ottaen.

21 Kyseinen tuomioistuin haluaa erityisesti varmistua siitä, ettei VB häntä mahdollisesti kiinni otettaessa saa tietoa vain siitä, että hänet on tuomittu, vaan myös niistä prosessuaalisista oikeuksista, joista säädetään direktiivin 2016/343 9 artiklassa, johon 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä viitataan.

22 Koska näillä direktiivin 2016/434 säännöksillä on 19.5.2022 annetun tuomion Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (C-569/20, EU:C:2022:401) 28 kohdan mukaan välitön oikeusvaikutus ja koska Bulgarian tuomioistuinten on NPK:n 15 §:n 3 momentin mukaan ilmoitettava syytetyille heidän prosessuaalisista oikeuksistaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, mihin toimenpiteisiin se voi tai sen tulisi ryhtyä varmistaakseen, että kyseistä direktiiviä noudatetaan sen jälkeen, kun se on antanut langettavan tuomion vastaajan poissa ollessa.

23 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo ensinnäkin, että poissa olevana tuomitulla henkilöllä on oltava täydelliset tiedot siitä, miksi hänet tuomittiin. Unionin tuomioistuimen olisi selvennettävä, tarkoittaako tämä erityisesti, että asianomaiselle henkilölle annetaan kopio hänen poissa ollessaan annetusta ratkaisusta kokonaisuudessaan heti, kun hänet on otettu kiinni.

24 Siltä osin kuin on seuraavaksi kyse poissa ollessaan tuomitun henkilön prosessuaalisista oikeuksista, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää eräiden direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä ja 9 artiklassa olevien ilmausten ja erityisesti ilmausten ”mahdollisuudesta riitauttaa päätös”, ”oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin” ja ”muuhun oikeussuojakeinoon” tulkintaa.

25 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, että Bulgariassa määräaika hakea muutosta ratkaisuun, joka on annettu vastaajan poissa ollessa, on viisitoista päivää ja se alkaa kulua keskeytyksettä ratkaisun antopäivästä lukien, vaikka asianomaista henkilöä ei tavoiteta. Näin ollen NPK:n 423 §:ssä, joka koskee mahdollista rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista, säädetään ainoasta oikeussuojakeinosta, joka on käytettävissä vastaajan poissa ollessa annettua ratkaisua vastaan, kun kyseisestä ratkaisusta on tullut lainvoimainen kuudentenatoista päivänä sen antamisesta.

26 Bulgarian oikeudessa ei kuitenkaan säädetä, että poissa ollessaan tuomitulle henkilölle olisi ilmoitettava tästä oikeudesta hakea rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista.

27 Lisäksi rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskeva hakemus voidaan tehdä vasta, kun vastaajan poissa ollessa annettu ratkaisu on saanut lainvoiman, ja vain Varhoven kasatsionen sad (ylin tuomioistuin, Bulgaria), jonka ratkaisuun ei saa hakea muutosta, on toimivaltainen tutkimaan kyseisen hakemuksen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, turvataanko tällaisella prosessuaalisella järjestelmällä direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä ja 9 artiklassa tarkoitetun uutta oikeudenkäyntiä tai muuta oikeussuojakeinoa koskevan oikeuden tehokkuus.

28 Kyseisen oikeuden tehokkuutta vaikuttaisi lisäksi heikentävän velvollisuus saapua henkilökohtaisesti rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevaa hakemusta käsittelevään tuomioistuimeen uhalla, että hakemuksen käsittely muutoin päätetään. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, ettei kyseinen vaatimus sisälly unionin lainsäätäjän vahvistamiin yhteisiin vähimmäissääntöihin ja että tämä vaatimus voi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmissoikeussopimuksen 6 artiklaa koskeva

oikeuskäytäntö huomioon ottaen olla ristiriidassa perusoikeuskirjan 47 artiklan ja direktiivin 2016/343 10 artiklan 1 kohdan mukaisen tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan perusoikeuden kanssa.

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo edellä mainituista seikoista seuraavan, että direktiivissä 2016/343 tarkoitetusta oikeudesta ”uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen,” ei Bulgariassa ilmoiteta eikä kyseistä oikeutta edes myönnetä silloin, kun poissa ollessaan tuomitulle henkilölle ilmoitetaan häntä koskevasta langettavasta tuomiosta. Sitä vastoin kyseinen henkilö voi vedota tähän oikeuteen Varhoven kasatsionen sadissa vireille pantavassa menettelyssä. On määritettävä, onko tällainen järjestelmä unionin oikeuden mukainen.

30 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pelkää, että asettaessaan uutta oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden edellytykseksi vastaajan poissa ollessa annetun ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisen jälkeen aloitettavan menettelyn vireillepanon Bulgarian lainsäätäjä on luonut tilanteen, jossa oikeus uuteen oikeudenkäyntiin jää direktiivin 2016/343 soveltamisalan, sellaisena kuin se on määritelty direktiivin 2 artiklassa, luettuna direktiivin johdanto-osan 12 perustelukappaleen valossa, ulkopuolelle.

31 Kyseisen tuomioistuimen mukaan kyseessä olevan Bulgarian prosessuaalisen järjestelmän muodollisuudet voivat lisäksi tehdä VB:n luovuttamisesta mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa, jos tämä löydetään ja otetaan kiinni toisessa jäsenvaltiossa. Kyseisen tuomioistuimen mukaan puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan d alakohdasta seuraa, ettei täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen voi kieltäytyä panemasta täytäntöön eurooppalaista pidätysmääräystä, jos pidätysmääräyksessä todetaan, että henkilö saa viipymättä luovuttamisensa jälkeen tiedoksi hänen poissa ollessaan annetun ratkaisun ja hänelle ilmoitetaan hänen oikeudestaan uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun. Tällaisen tiedon antamisesta ei kuitenkaan säädetä Bulgarian oikeudessa.

32 Kyseinen tuomioistuin pohtii myös, minkä prosessisääntöjen mukaan se voisi itse määritellä, ovatko direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset täyttyneet. Se haluaa erityisesti tietää, onko sen kuultava poissa olevaa henkilöä puolustavaa asianajajaa ennen kuin se lausuu tästä seikasta ratkaisussa, jonka se antaa vastaajan poissa ollessa.

33 Koska tällä hetkellä ei voida sulkea pois, että syytteet VB:tä vastaan hylätään, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lopuksi, ovatko direktiivin 2016/343 säännöt siinä tapauksessa relevantteja. Kyseisen direktiivin sanamuoto ei ole tältä osin selvä, koska siinä viitataan henkilön poissa ollessa annettuun päätökseen eikä nimenomaisesti henkilön poissa ollessa annettuun langettavaan ratkaisuun. Eräät kyseisen direktiivin 8 artiklan osat, kuten sanat ”syyllisyyttä tai syyttömyyttä koskevan päätöksen”, viittaavat siihen, että siinä tarkoitetaan kaikenlaisia ratkaisuja, kun taas muiden artiklan osien, kuten sanojen ”erityisesti kun hänet on otettu kiinni”, perusteella on katsottava, että artikla koskee vain langettavia ratkaisuja, jotka on annettu henkilön poissa ollessa.

34 Tässä tilanteessa Sofiyski gradski sad on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) a) Onko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä tulkittava siten, että henkilölle, joka on tuomittu poissa olevana vapausrangaistukseen tilanteessa, jossa 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, on ilmoitettava ratkaisusta, kun hänet otetaan kiinni tämän rangaistuksen täytäntöön panemiseksi?

b) Mitä tarkoittaa direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä oleva muotoilu ’ilmoitetaan päätöksestä’ ja edellyttääkö tämä säännös jäljennöksen antamista tästä päätöksestä?

c) Mikäli [ensimmäisen kysymyksen a ja b kohtaan] vastataan kieltävästi: Onko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toinen virke esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin päättää varmistaa, että kyseisestä ratkaisusta annetaan jäljennös?

2) a) Kun rikossyyte tutkitaan ja siitä annetaan tuomioistuinratkaisu, jolla syytetty tuomitaan, syytetyn poissa ollessa, vaikka [direktiivin 2016/343] 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyty, onko kansallinen lainsäädäntö, jossa ei ole yksityiskohtaisia sääntöjä siitä, miten poissa olevana tuomitulle henkilölle ilmoitetaan hänen oikeudestaan uuteen oikeudenkäyntiin ja oikeudestaan olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään, ja erityisesti jos tällaista ilmoitusta ei anneta silloin, kun poissa olevana tuomittu henkilö otetaan kiinni, yhteensopiva kyseisen direktiivin 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen kanssa?

b) Onko sillä seikalla merkitystä, että kansallisessa lainsäädännössä – NPK:n 423 §:ssä – säädetään, että poissa olevana tuomitulle henkilölle ilmoitetaan hänen oikeudestaan uuteen oikeudenkäyntiin, mutta vasta sen jälkeen, kun kyseinen henkilö on tehnyt hakemuksen tuomion kumoamisesta ja uudesta oikeudenkäynnistä, johon hän osallistuu, ja että hänelle ilmoitetaan tästä oikeudesta tähän hakemukseen annettavassa tuomioistuimen päätöksessä?

c) Jos edelliseen kysymykseen vastataan kieltävästi: Täyttyvätkö direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen ja 10 artiklan 1 kohdan vaatimukset, jos tuomioistuin, joka tutkii rikossyytteen ja tuomitsee syytetyn hänen poissa ollessaan, vaikka direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyty, ilmoittaa ratkaisussaan henkilön oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon ja velvoittaa henkilöt, jotka vastaavat tuomitun henkilön kiinniottamisesta, antamaan tälle henkilölle jäljennöksen tästä ratkaisusta?

d) Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi: Onko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toinen virke esteenä sille, että tuomioistuin, joka tuomitsee poissa olevan syytetyn, vaikka direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyty, ilmoittaa ratkaisussaan henkilön oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon direktiivin 9 artiklan mukaisesti ja velvoittaa henkilöt, jotka vastaavat tuomitun henkilön kiinniottamisesta, antamaan tälle henkilölle jäljennöksen tästä ratkaisusta?

3) Mikä on ensimmäinen ja mikä viimeinen mahdollinen ajankohta, jolloin tuomioistuimen olisi ratkaistava, täyttääkö syytetyn poissa ollessa järjestettävä rikosoikeudellinen menettely direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, ja ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla varmistetaan ratkaisusta ilmoittaminen 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen mukaisesti?

4) Onko edellä [kolmannessa kysymyksessä] tarkoitetussa päätöksessä otettava huomioon syyttäjän kanta ja poissa olevan syytetyn asianajajan kanta?

5) a) Tarkoitetaanko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä käytetyllä ilmauksella ’mahdollisuus riitauttaa päätös’ oikeutta hakea muutosta instanssijärjestyksessä vai tarkoitetaanko sillä lainvoimaisen tuomioistuinratkaisun riitauttamista?
   b) Mitä sellaisen ilmoituksen on sisällettävä, joka annetaan direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen mukaisesti poissa olevana tuomitulle henkilölle, kun saman artiklan 2 kohdan mukaiset edellytykset eivät täyty, ’oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon 9 artiklan mukaisesti’: onko siinä siis kerrottava oikeudesta tällaiseen oikeussuojakeinoon, kun tämä henkilö riitauttaa tuomion, joka on annettu hänen poissa ollessaan, vai onko siinä kerrottava oikeudesta tehdä tällainen hakemus, jolloin se, onko hakemus perusteltu, tutkitaan myöhemmin?

6) Mitä tarkoittaa direktiivin 2016/343 9 artiklan ensimmäisessä virkkeessä oleva ilmaus ’muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen, myös uuden näytön tarkastelemisen, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen’ sisällöllisesti?

7) Onko kansallinen säännös – NPK:n 423 §:n 3 momentti –, jossa pidetään poissa olevana tuomitun henkilön henkilökohtaista läsnäoloa välttämättömänä edellytyksenä sille, että hänen uutta oikeudenkäyntiä koskeva hakemuksensa voidaan käsitellä ja hyväksyä, yhteensopiva direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan kanssa?

8) Sovelletaanko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä ja 9 artiklaa henkilöihin, jotka on vapautettu syytteistä?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäisen kysymyksen a ja b kohta, toisen kysymyksen a ja b kohta sekä kolmas, viides, kuudes ja seitsemäs kysymys

35 Ensimmäisen kysymyksensä a ja b kohdalla, toisen kysymyksensä a ja b kohdalla sekä kolmannella, viidennellä, kuudennella ja seitsemännellä kysymyksellään, jotka on tutkittava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 9 artiklan kanssa, tulkittava siten, että

– henkilölle, joka on poissa ollessaan tuomittu vapausrangaistukseen, vaikka kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, on silloin, kun hänet otetaan kiinni kyseisen rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, yhtäältä ilmoitettava hänen poissa ollessaan annetusta ratkaisusta ja annettava muun muassa jäljennös koko ratkaisusta ja toisaalta ilmoitettava käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista ja että

– kyseinen direktiivi on esteenä sille, että ainoa asianomaisen käytettävissä oleva oikeussuojakeino sen jälkeen, kun määräaika muutoksen hakemiseksi vastaajan poissa ollessa annettuun ratkaisuun on päättynyt, on hakea rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista

uudelleen eri tuomioistuimelta kuin siltä, joka antoi kyseisen ratkaisun, ja tämä oikeussuojakeino edellyttää henkilökohtaista läsnäoloa tässä toisessa tuomioistuimessa.

36 On muistutettava, että direktiivin 2016/343 tavoitteena on sen 1 artiklan mukaan vahvistaa yhteisiä vähimmäissääntöjä tietyistä rikosoikeudellisiin menettelyihin liittyvistä näkökohdista, kuten oikeudesta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään. Kuten direktiivin johdanto-osan 33 perustelukappale nimenomaisesti osoittaa, tämä oikeus kuuluu erottamattomana osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan perusoikeuteen (tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 25 kohta).

37 Direktiivin 2016/343 8 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan huolehtimaan siitä, että tätä oikeutta kunnioitetaan. Artiklan 2 ja 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat kuitenkin tietyin edellytyksin säätää, että oikeudenkäynti voidaan järjestää vastaajan poissa ollessa (tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 26 kohta).

38 Kyseisissä 2 ja 4 kohdassa säädetään lähinnä, että epäilty tai syytetty, jolle ei ole voitu ilmoittaa häntä koskevasta oikeudenkäynnistä tai jolle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä mutta ei poissaolon seuraamuksista ja jota ei ole myöskään edustanut valtuutettu edustaja, voidaan tuomita poissa ollessaan täytäntöönpanokelpoisella ratkaisulla, mutta kun hänelle ilmoitetaan kyseisestä ratkaisusta ”erityisesti kun hänet on otettu kiinni”, hänelle on myös annettava tieto kaikista hänen käytettävissään olevista oikeussuojakeinoista kyseisen ratkaisun osalta.

39 Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen nojalla henkilölle, joka on tuomittu poissa olevana, vaikka direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, on ilmoitettava ”mahdollisuudesta riitauttaa päätös ja oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon 9 artiklan mukaisesti”.

40 Kyseisen 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen tulkitsemisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa oikeussääntö on (ks. vastaavasti tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

41 Siltä osin kuin on kyse viimeksi mainitun säännöksen sanamuodosta, on todettava ensinnäkin sanoista ”erityisesti kun hänet on otettu kiinni” ilmenevän, että vaikka ei voida sulkea pois, että vapausrangaistukseen poissa olevana tuomitulle henkilölle voidaan ilmoittaa ratkaisusta ilman, että hänet otetaan kiinni kyseisen rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, kyseiselle henkilölle on, jos hänet otetaan kiinni, ilmoitettava häntä kiinni otettaessa langettavasta tuomiosta, jollei kyseistä tietoa ole hänelle aiemmin annettu.

42 Toiseksi direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen sanamuodosta ilmenee myös, että kun asianomaiselle henkilölle ilmoitetaan ratkaisusta, jolla hänet on tuomittu hänen poissa ollessaan, hänelle on mainitussa säännöksessä tarkoitetussa tilanteessa eli silloin, kun asiassa on annettu ratkaisu vastaajan poissa ollessa, vaikka direktiivin 8 artiklan 2 kohdan edellytykset eivät ole täyttyneet, myös ilmoitettava ”mahdollisuudesta riitauttaa päätös ja [hänen] oikeudesta[an] uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon [kyseisen direktiivin] 9 artiklan mukaisesti”

43 Tästä sanamuodosta voidaan tehdä kaksi yhtäpitävää havaintoa. Yhtäältä viittaus mahdollisuuteen riitauttaa henkilön poissa ollessa tehty ratkaisu, mikä esitetään prosessuaalisena elementtinä, joka on erillinen ja itsenäinen suhteessa uutta oikeudenkäyntiä tai muuta oikeussuojakeinoa koskevaan oikeuteen, osoittaa, että jäsenvaltiot voivat säätää menettelystä, joka käydään ennen direktiivin 2016/343 9 artiklassa säädettyä uutta oikeudenkäyntiä tai ennen muun oikeussuojakeinon käyttämistä. Tällaisen menettelyn tarkoituksena voi olla sen toteaminen, että kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet ja että näin ollen on pidettävä uusi oikeudenkäynti tai on käytettävä muuta oikeussuojakeinoa.

44 Toisaalta rinnastuskonjunktion ”tai” käyttämisestä lauseenosassa ”oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon” ilmenee, että jäsenvaltiot voivat valita, säätävätkö ne rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisesta siten, että pidetään uusi oikeudenkäynti, tai säätävätkö ne muusta oikeussuojakeinosta, jonka on kyseisen direktiivin 9 artiklan mukaisesti vastattava uutta oikeudenkäyntiä, koska sen on mahdollistettava asiakysymyksen käsitteleminen uudelleen ja myös uuden näytön tarkasteleminen ja sen on voitava johtaa alkuperäisen ratkaisun kumoamiseen (ks. vastaavasti tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 59 kohta).

45 Kolmanneksi direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen sanamuodosta ilmenee, ettei unionin lainsäätäjä ole täsmentänyt, mitä menettelytapoja noudattaen tieto oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon on annettava (tuomio VB, 27 kohta). Kyseisessä säännöksessä ei varsinkaan säädettä, että tämä tieto olisi mainittava vastaajan poissa ollessa annetussa ratkaisussa. Säännöksestä ei liioin ilmene, että kyseisen ratkaisun antavan tuomioistuimen olisi direktiivin nojalla täsmennettävä ratkaisussaan tai siihen liitetyssä määräyksessä, minkä viranomaisen on annettava kyseinen tieto ja millä tavalla tieto on annettava.

46 Direktiivi 2016/343 ei siten ole esteenä sille, että jäsenvaltio perustaa prosessuaalisen järjestelmän, joka ei johda automaattisesti rikosoikeudellisen menettelyn aloittamiseen uudelleen vaan joka edellyttää, että poissa ollessaan tuomittu henkilö, joka haluaa, että menettely aloitetaan uudelleen, tekee asiaa koskevan hakemuksen eri tuomioistuimelle kuin sille, joka antoi ratkaisun hänen poissa ollessaan, jotta tämä toinen tuomioistuin tarkistaa, täyttyykö uutta oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden edellytys eli se, etteivät direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset ole täyttyneet. Tällainen järjestelmä on kyseisen direktiivin mukainen edellyttäen yhtäältä, että menettely asian käsittelyn uudelleen aloittamisen hakemiseksi tosisiallisesti mahdollistaa uuden oikeudenkäynnin kaikissa tapauksissa, joissa on todennettu, että kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, ja toisaalta, että poissa ollessaan tuomittu henkilö saa tiedon tästä menettelystä, kun hänelle ilmoitetaan siitä, että hänet on tuomittu.

47 Tämän tuomion 46 kohdassa esitetty direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen sanamuodon tarkastelusta tehty päätelmä saa tukea kyseisen säännöksen asiayhteydestä.

48 Tältä osin on todettava, että sellainen kyseisen säännöksen tulkinta, jonka mukaan poissa olevana tuomitulle henkilölle olisi välttämättä ja ilman, että asiaa enemmälti tutkitaan, myönnettävä oikeus uuteen oikeudenkäyntiin heti, kun tälle on ilmoitettu siitä, että hänet on tuomittu, olisi ristiriidassa puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan kanssa. Kyseisellä artiklalla on nimittäin siinä tapauksessa, että eurooppalainen pidätysmääräys on annettu, toiminnallinen yhteys direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toiseen virkkeeseen ja se on siten viimeksi mainitun säännöksen asiayhteyteen liittyvä seikka, joka on kyseisen säännöksen tulkinnan kannalta

relevantti. Puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan d alakohdan ii alakohdassa ja 3 kohdassa näet säädetään mahdollisuudesta luoda menettely uuden oikeudenkäynnin hakemiseksi. Tämä mahdollisuus menettäisi tehokkaan vaikutuksensa, jos jäsenvaltioiden olisi tunnustettava oikeus uuteen oikeudenkäyntiin heti, kun asianomaiselle henkilölle on ilmoitettu siitä, että hänet on tuomittu poissa olevana.

49 Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen tulkinta, jonka mukaan kyseinen säännös edellyttäisi, että oikeus uuteen oikeudenkäyntiin myönnetään välittömästi, ei myöskään ottaisi asianmukaisesti huomioon sitä säännöksen asiayhteyteen liittyvää seikkaa, että säännös koskee vähimmäistason yhdenmukaistamista. Koska niistä oikeussuojakeinoista, joiden on oltava käytettävissä, kun ratkaisu on annettu vastaajan poissa ollessa tilanteessa, jossa direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, säädetään kyseisessä direktiivissä vain minimaalisia täsmennyksiä, nämä oikeussuojakeinot on menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaatteen mukaisesti määritettävä kunkin jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä.

50 Näin ollen unionin oikeudessa jäsenvaltioille annetaan harkintavaltaa niiden mukauttaessa prosessioikeuttaan, ottaen kuitenkin huomioon, että kansallisen lainsäätäjän käyttöön ottama prosessuaalinen järjestelmä ei saa olla epäedullisempi yksityisten käyttäessä unionin oikeudessa annettuja oikeuksiaan kuin heidän käyttäessä kansallisessa oikeudessa annettuja oikeuksiaan (vastaavuusperiaate) ja että kansallisessa prosessioikeudessa ei saa tehdä unionin oikeudessa annettujen oikeuksien käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti mm. tuomio 23.11.2023, Provident Polska, C-321/22, EU:C:2023:911, 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

51 Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen sanamuodon tarkastelusta tehty päätelmä on myös yhteensopiva direktiivin tarkoituksen kanssa.

52 Kuten direktiivin johdanto-osan yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan, direktiivin tarkoituksena on lujittaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin rikosoikeudellisissa menettelyissä ja siten jäsenvaltioiden luottamusta toistensa rikosoikeudellisiin järjestelmiin (tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 36 kohta).

53 Sellainen direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen tulkinta, jonka mukaan kyseinen säännös ei ole esteenä prosessuaaliselle järjestelmälle, jossa poissa olevana tuomitulle henkilölle ei silloin, kun hänelle annetaan tieto tuomiostaan, ilmoiteta oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin vaan mahdollisuudesta hakea uutta oikeudenkäyntiä sellaiselta tuomioistuimelta, joka tarkastaa, täyttyvätkö uuden oikeudenkäynnin edellytykset eli onko niin, että direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, on omiaan edistämään tavoitetta, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin lujitetaan, kunhan kyseinen prosessuaalinen järjestelmä täyttää edellä tämän tuomion 46 kohdassa mainitut edellytykset eli erityisesti se johtaa väistämättä uuteen oikeudenkäyntiin, kun 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, jolloin tuomioistuin, joka on toimivaltainen käsittelemään uutta oikeudenkäyntiä koskevan hakemuksen, ei voi evätä uutta oikeudenkäyntiä muilla perusteilla kuin niillä, joista on säädetty viimeksi mainitussa säännöksessä.

54 Nyt käsiteltävässä asiassa on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana arvioida edellä esitetyt täsmennykset huomioon ottaen, onko Bulgarian lainsäätäjän käyttöön ottama prosessuaalinen järjestelmä direktiivin 2016/343 mukainen. Unionin tuomioistuin voi kuitenkin esittää tämän arvioinnin kannalta hyödyllisiä näkökohtia (ks. analogisesti tuomio 5.5.2022, BV, C-570/20, EU:C:2022:348, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

55 Ennakkoratkaisupyynnössä esitetyistä tiedoista ilmenee, että pääasiassa kyseessä olevan tilanteen kaltaisissa tilanteissa Varhoven kasatsionen sad on Bulgarian lain mukaan yksin toimivaltainen tutkimaan rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevat hakemukset, jotka ovat pohjimmiltaan uutta oikeudenkäyntiä koskevia hakemuksia. Kyseisessä jäsenvaltiossa poissa olevana tuomitut henkilöt voivat tehdä tällaisen hakemuksen kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat saaneet tiedon heidän poissa ollessaan annetusta ratkaisusta, ja tämä määräaika on pidempi kuin se, jossa ratkaisuun voidaan hakea muutosta.

56 Tältä osin on aluksi täsmennettävä, että jos rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemista koskeva menettely johtaa uuden oikeudenkäynnin pitämiseen, ainoastaan tämän uuden oikeudenkäynnin päätteeksi annettava ratkaisu on lainvoimaiseksi tultuaan sellainen lopullinen ratkaisu siitä, onko epäilty tai syytetty tehnyt rikoksen, jota direktiivin 2016/343 2 artiklassa, luettuna yhdessä direktiivin johdanto-osan 12 perustelukappaleen kanssa, tarkoitetaan. Tästä seuraa, että Bulgarian oikeudessa säädetyn kaltainen menettely rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemiseksi koskee niitä rikosoikeudellisen menettelyn vaiheita, joihin kyseessä olevaa direktiiviä sovelletaan.

57 Tämän tuomion 46 ja 50 kohdasta ilmenee edelleen, että sellaisen rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevan menettelyn, joka ei sinänsä sisällä uutta oikeudenkäyntiä mutta joka voi johtaa uuteen oikeudenkäyntiin, käyttöön ottaminen ei ole ristiriidassa direktiivin 2016/343 kanssa, kunhan kyseinen uudelleen aloittamista koskeva menettely täyttää kaikki tehokkuusperiaatteeseen perustuvat vaatimukset ja on myös vastaavuusperiaatteen mukainen.

58 Vastaavuusperiaatteen osalta vaikuttaa siltä, jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä olevista tarkastuksista muuta johdu, että NPK:n 423 §:ssä säädetty menettely rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemiseksi on kaikkien poissa ollessaan tuomittujen henkilöjen käytettävissä samojen menettelysääntöjen mukaisesti. Tässä tilanteessa voidaan katsoa, että vastaavuusperiaatetta noudatetaan.

59 Tehokkuusperiaatteen osalta on ensinnäkin tärkeää, että on varmistettu, että menettely rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemiseksi johtaa siihen, että oikeus uuteen oikeudenkäyntiin myönnetään kaikissa tapauksissa, joissa kyseessä olevan direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet. Henkilöltä, joka on tuomittu poissa olevana, voidaan nimittäin evätä oikeus uuteen oikeudenkäyntiin vain, jos ne edellytykset täyttyvät, joista on säädetty kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa (ks. vastaavasti tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 31 kohta).

60 Kuten asiassa C-644/23, Stangalov, tänään annetun tuomion 44 kohdasta ilmenee, vaikuttaa siltä, ellei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä olevista tarkistuksista muuta johdu, että sellainen rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemista koskeva menettely, jonka Bulgarian lainsäätäjä on tässä asiassa ottanut käyttöön, ei tarjoa tällaisia takeita.

61 Jotta tehokkuusperiaatetta noudatetaan, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tulee toiseksi tarkistaa, varmistetaanko Bulgarian prosessioikeudessa, että poissa olevana tuomittu henkilö saa silloin, kun hänelle ilmoitetaan hänen poissa ollessaan annetusta ratkaisusta, tai pian sen jälkeen jäljennöksen kyseisestä ratkaisusta kokonaisuudessaan ja tiedon prosessuaalisista oikeuksistaan myös siltä osin kuin on kyse mahdollisuudesta hakea rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista sekä tiedon tuomioistuimesta, joka on toimivaltainen käsittelemään hakemuksen, ja määräajasta, jossa hakemus on tehtävä.

62 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ennakkoratkaisupyynnössään, että Bulgarian oikeudessa ei ole säännöstä, jossa nimenomaisesti säädettäisiin, että tällaiset tiedot on annettava poissa olevana tuomitulle henkilölle.

63 Kolmanneksi kaikki menettelyt uuden oikeudenkäynnin hakemiseksi on järjestettävä siten, että hakemus käsitellään nopeasti, jotta viipymättä määritetään, ovatko direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset jääneet täyttymättä vastaajan poissa ollessa pidetyssä oikeudenkäynnissä. Kuten direktiivin 8 artiklan 4 kohdasta ja 9 artiklasta ilmenee, oikeus uuteen oikeudenkäyntiin nimittäin edellyttää sen toteamista, että kyseiset edellytykset eivät ole täyttyneet. Kun jäsenvaltio ottaa käyttöön prosessuaalisen järjestelmän, jossa ei vielä silloin, kun asianomaiselle henkilölle ilmoitetaan, että hänet on tuomittu hänen poissa ollessaan, ole määritetty, täyttyivätkö edellä mainitut edellytykset kyseistä ratkaisua annettaessa, kyseisen jäsenvaltion on, jottei se loukkaa tehokkuusperiaatetta, varmistettava, että kyseisten edellytysten täyttyminen arvioidaan pian sen jälkeen, kun uutta oikeudenkäyntiä koskeva hakemus on tehty.

64 Tämän joutuisuutta koskevan vaatimuksen tärkeyttä korostaa edelleen se, että direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdassa säädetään direktiivin johdanto-osan 39 perustelukappaleessa todetun mukaisesti, että ratkaisut, jotka on annettu vastaajan poissa ollessa, vaikka direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, voivat olla täytäntöönpanokelpoisia. Kun otetaan huomioon mahdollisuus panna täytäntöön vastaajan poissa ollessa annetut rangaistukset, uutta oikeudenkäyntiä koskevien hakemusten tehokkaan vaikutuksen varmistaminen edellyttää, että näitä hakemuksia käsiteltäessä arvioidaan, onko hakijan vapaudenmenetyksen jatkaminen tarpeen; tämä velvollisuus tutkia vapaudenmenetyksen lainmukaisuus mainitaan lisäksi puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 3 kohdassa.

65 Nyt käsiteltävässä asiassa näyttää siltä, että NPK:n 423 §:n 2 ja 4 momentissa säädetään tällaisesta arvioinnista, jonka tulos mainitaan kuitenkin vain rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevassa päätöksessä. Kun kansallisessa prosessioikeudessa on omaksuttu tällainen järjestely, on tehokkuusperiaatteen noudattamiseksi välttämätöntä, että menettelyn uudelleen aloittamista koskevaan hakemukseen annetaan ratkaisu erittäin joutuisasti.

66 Neljänneksi tehokkuusperiaate edellyttää, että asianomaisella henkilöllä on mahdollisuus lausua henkilökohtaisesti tai asiamiehen välityksellä siitä, onko oikeudenkäynti pidetty hänen poissa ollessaan, vaikka direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet. Kuten julkisasiamies on huomauttanut ratkaisuehdotuksensa 44–47 kohdassa, sekä syyttäjän että puolustuksen esittämät huomautukset voivat vaikuttaa ratkaisevasti tämän kysymyksen arviointiin ja ne voivat siten olla ratkaisevia uuden oikeudenkäynnin hakemista koskevan menettelyn lopputuloksen kannalta. Jos poissa olevana tuomitulla henkilöllä ei ole mahdollisuutta esittää asiaansa tältä osin, loukataan perusoikeutta oikeudenmukaiseen

oikeudenkäyntiin ja siten haitataan sen menettelyn tehokkuutta, joka koskee uuden oikeudenkäynnin hakemista ja jonka tarkoituksena on nimenomaan varmistaa mainitun perusoikeuden noudattaminen.

67 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 60–62 kohdassa todennut, poissa olevana tuomitun henkilön mahdollisuuden esittää huomautuksensa sen arvioimiseksi, täyttyivätkö direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, ei kuitenkaan voida katsoa merkitsevän, että asianomainen henkilö olisi velvollinen saapumaan henkilökohtaisesti hakemusta käsittelevään tuomioistuimeen.

68 Tältä osin on muistutettava, ettei voida sulkea pois, että poissa olevana tuomittu henkilö on saanut tiedon ratkaisusta ilman, että hänet on otettu kiinni, kuten tämän tuomion 41 kohdassa todetaan. Tällaisessa tilanteessa asianomaisen henkilön velvollisuus saapua henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, jolta hän on hakenut uutta oikeudenkäyntiä, merkitsisi, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin – jonka oikeuskäytäntö on direktiivin 2016/343 johdanto-osan 47 ja 48 perustelukappaleessa todetun mukaisesti otettava huomioon (ks. vastaavasti tuomio 4.7.2024, FP ym. (Oikeudenkäynti videoneuvottelun välityksellä), C-760/22, EU:C:2024:574, 22–24 kohta) – on katsonut, sitä, että edelleen vapaana oleva henkilö velvoitettaisiin hakeutumaan vangiksi, jotta tämä voisi käyttää oikeuttaan uuteen oikeudenkäyntiin, mikä olisi ristiriidassa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan perusoikeuden kanssa (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 14.12.1999, Khalfaoui v. Ranska, CE:ECHR:1999:1214JUD003479197, 49 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.2.2001, Krombach v. Ranska, CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, 87 kohta).

69 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan NPK:n 423 §:n 3 momentista seuraa, että jos poissa olevana tuomittu henkilö ei saavu henkilökohtaisesti Varhoven kasatsionen sadiin, hänen tekemänsä rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevan hakemuksen käsittely päätetään, jollei sitä, että henkilö jää henkilökohtaisesti saapumatta tuomioistuimeen, voida perustella pätevällä syyllä. On katsottava, että kyseinen velvollisuus olla henkilökohtaisesti läsnä voi tehdä direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun oikeuden ”uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon [kyseisen direktiivin] 9 artiklan mukaisesti” käyttämisestä suhteettoman vaikeaa.

70 Sen jälkeen, kun ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tutkinut NPK:n 423 §:n yhteensopivuuden direktiivin 2016/343 kanssa ottaen huomioon tehokkuusperiaatteeseen perustuvat erinäiset vaatimukset, ja jos se toteaa kansallisen lainsäädännön olevan tältä osin puutteellista, sen on, kuten kaikkien muidenkin toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten, arvioitava, onko kansallista lainsäädäntöä ja erityisesti NPK:n 423 §:ää kuitenkin mahdollista tulkita tavalla, joka mahdollistaa kyseisten vaatimusten noudattamisen.

71 Kuten asiassa C-644/23, Stangalov, tänään annetun tuomion 45 kohdassa on todettu, kansallisten tuomioistuinten asiana on siten tutkia, voidaanko NPK:n 423 §:n 1 momenttia tulkita tavalla, joka mahdollistaa sen, että oikeus uuteen oikeudenkäyntiin evätään kyseisen lainkohdan nojalla vain niissä tapauksissa, joissa direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset ovat täyttyneet.

72 Näiden kansallisten tuomioistuinten on myös tutkittava, voidaanko Bulgarian prosessioikeuden säännöksiä, kuten NPK:n 15 §:ää, luettuna yhdessä tarkempien säännösten kanssa, tulkita siten, että Bulgarian prosessioikeudesta voidaan ehdottomasti katsoa seuraavan, että poissa ollessaan tuomitulle henkilölle on silloin, kun hänelle ilmoitetaan hänen poissa ollessaan annetusta häntä

koskevasta langettavasta tuomiosta, tai pian sen jälkeen ilmoitettava myös hänen prosessuaalisista oikeuksistaan ja erityisesti mahdollisuudesta hakea rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista.

73 Kyseiset kansalliset tuomioistuimet voivat lisäksi tutkia, voidaanko NPK:n 423 §:ssä säädettyä pätevää syytä koskevaa poikkeusta tulkita siten, että rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevien hakemusten tutkiminen varmistetaan niissä tapauksissa, joissa hakija ei saavu henkilökohtaisesti tuomioistuimeen vaan puolustautuu asianajajan välityksellä.

74 Mikäli Bulgarian lainsäädäntöä on mahdotonta tulkita unionin oikeuden vaatimusten mukaisesti, kyseisten kansallisten tuomioistuinten on jätettävä soveltamatta direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen ja 9 artiklan, joilla on välitön oikeusvaikutus (tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 28 kohta), kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä pyytämättä tai odottamatta, että direktiivin kanssa ristiriidassa oleva säännös ensin poistetaan (ks. analogisesti tuomio 21.10.2021, ZX (Syyteasiakirjan oikaiseminen), C-282/20, EU:C:2021:874, 40 ja 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

75 Edellä sanottu kokonaisuutena huomioon ottaen ensimmäisen kysymyksen a ja b kohtaan, toisen kysymyksen a ja b kohtaan sekä kolmanteen, viidenteen, kuudenteen ja seitsemänteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä, luettuna yhdessä direktiivin 9 artiklan kanssa,

on tulkittava siten, että

– tilanteessa, jossa henkilö tuomitaan poissa ollessaan vapausrangaistukseen, vaikka kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, kyseiset säännökset eivät ole esteenä sille, että ainoa käytettävissä oleva oikeussuojakeino sen jälkeen, kun määräaika muutoksen hakemiseksi vastaajan poissa ollessa annettuun ratkaisuun on päättynyt, on hakea uutta oikeudenkäyntiä eri tuomioistuimelta kuin siltä, joka antoi kyseisen ratkaisun, edellyttäen, että tämä menettely on vastaavuusperiaatteen ja tehokkuusperiaatteen mukainen. Viimeksi mainittu vaatimus edellyttää muun ohella, että menettely uuden oikeudenkäynnin hakemiseksi tosiasiallisesti mahdollistaa uuden oikeudenkäynnin kaikissa tapauksissa, joissa on todennettu, että kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet. Sen sijaan kyseinen vaatimus ei täyty, jos uutta oikeudenkäyntiä hakevan henkilön on saavuttava henkilökohtaisesti toimivaltaiseen tuomioistuimeen uhalla, että hänen hakemuksensa käsittely muutoin päätetään

– jäsenvaltiossa, jonka lainsäädännössä säädetään tällaisesta uuden oikeudenkäynnin hakemista koskevasta menettelystä, direktiivin 8 artiklan 4 kohdan toinen virke, luettuna yhdessä 9 artiklan kanssa, edellyttää, että poissa ollessaan tuomittu henkilö saa silloin, kun hänelle ilmoitetaan hänen poissa ollessaan annetusta ratkaisusta, tai pian sen jälkeen jäljennöksen kyseisestä ratkaisusta ja helposti ymmärrettävässä muodossa yhtäältä tiedon siitä, että hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin, jos direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät olleet täyttyneet, ja toisaalta tiedon menettelystä, jossa hän voi hakea uutta oikeudenkäyntiä.

Ensimmäisen kysymyksen c kohta

76 Ensimmäisen kysymyksen a ja b kohtaan, toisen kysymyksen a ja b kohtaan sekä kolmanteen, viidenteen, kuudenteen ja seitsemänteen kysymykseen annettu vastaus huomioon ottaen ensimmäisen kysymyksen c kohtaan ei ole tarpeen vastata, sillä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt viimeksi mainitun kysymyksen vain sen varalta, että ensimmäisen kysymyksen a ja b kohtaan vastataan kieltävästi.

Toisen kysymyksen c ja d kohta ja neljäs kysymys

77 Toisen kysymyksensä c ja d kohdalla ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä, luettuna yhdessä direktiivin 9 artiklan ja 10 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että kyseisen direktiivin mukaisia vaatimuksia noudatetaan, jos asian vastaajan poissa ollessa ratkaiseva tuomioistuin tutkii itse, täyttyvätkö direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, ja ilmoittaa tarvittaessa vastaajan poissa ollessa annetussa ratkaisussa, josta asianomaiselle henkilölle on häntä kiinni otettaessa annettava kattava jäljennös, että hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin.

78 Neljännellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lisäksi tiedustelee lähinnä, onko sellaisessa järjestelmässä, jossa asiaa vastaajan poissa ollessa käsittelevä tuomioistuin tutkii, täyttyvätkö direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, välttämätöntä kuulla sekä syyttäjää että syytettyä puolustavaa henkilöä, kun syytetty ei tässä tapauksessa ole läsnä.

79 Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, tällainen prosessuaalinen järjestelmä ei ole voimassa Bulgariassa, koska tämän jäsenvaltion lainsäätäjä on ottanut käyttöön järjestelmän, jossa Varhoven kasatsionen sadilla on yksinomainen toimivalta tutkia uutta oikeudenkäyntiä koskevat hakemukset ja tässä yhteydessä tarkastaa, ovatko direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset täyttyneet. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että tämän prosessuaalisen järjestelmän ominaispiirteiden takia ja siitä huolimatta, että kyseinen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, etteivät nämä edellytykset olleet nyt kyseessä olevassa asiassa täyttyneet, se ei voi lausua asiasta tältä osin.

80 Kuten lisäksi ilmenee ensimmäisen kysymyksen a ja b kohtaan, toisen kysymyksen a ja b kohtaan sekä kolmanteen, viidenteen, kuudenteen ja seitsemänteen kysymykseen annetusta vastauksesta, direktiivi 2016/343 ei ole esteenä prosessuaaliselle järjestelmälle, jossa eri tuomioistuin kuin asiaa vastaajan poissa ollessa käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan, ovatko kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset täyttyneet.

81 Kuten edellä mainitusta vastauksesta ilmenee, on kuitenkin tärkeää, että tällainen järjestelmä ei ole vastaavuusperiaatteen tai tehokkuusperiaatteen vastainen.

82 Tämän tuomion 60, 62 ja 69 kohdasta ilmenee, että Bulgariassa voimassa oleva prosessuaalinen järjestelmä voi olla ristiriidassa tehokkuusperiaatteen ja siten unionin oikeuden kanssa. Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa voi siten olla käsillä tilanne, jossa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä ei varmisteta, että direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä ja 9 artiklassa, joilla on välitön oikeusvaikutus (tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), C-569/20, EU:C:2022:401, 28 kohta), tarkoitettua oikeutta ”uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon” noudatetaan.

83 Tämän tuomion 74 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan on niin, että jos Bulgarian lainsäädäntöä on mahdotonta tulkita unionin oikeuden vaatimusten mukaisesti, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen ja 9 artiklan säännösten kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä pyytämättä tai odottamatta, että direktiivin kanssa ristiriidassa oleva säännös ensin poistetaan.

84 Tässä tilanteessa toisen kysymyksen c ja d kohtaan ja neljänteen kysymykseen, jotka on tutkittava yhdessä, on vastattava, sillä näihin kysymyksiin annettava vastaus voi mahdollisesti olla ratkaiseva pääasian rikosoikeudellisten menettelyjen jatkon kannalta.

85 Vaikka direktiiviä 2016/343 ei voida tulkita siten, että sillä velvoitetaan poissa olevaa henkilöä tuomitseva tuomioistuin lausumaan ratkaisussaan oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin (tuomio VB, 31 kohta), siinä jätetään jäsenvaltioille laaja harkintavalta direktiivin täytäntöönpanon osalta eikä sitä siten voida myöskään tulkita siten, että sillä kielletään kyseistä tuomioistuinta tutkimasta vastaajan poissa ollessa pidettävä oikeudenkäynnissä, täyttyvätkö kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, ja jos nämä edellytykset eivät täyty, ilmoittamasta ratkaisussaan siitä, että asianomaisella henkilöllä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin.

86 Koska sekä syyttäjän että puolustuksen esittämät huomautukset voivat, kuten tämän tuomion 66 kohdassa todetaan, vaikuttaa ratkaisevasti sen arviointiin, täyttyvätkö direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, on tärkeää, että asiaa vastaajan poissa ollessa käsittelevä tuomioistuin tätä kysymystä arvioidessaan kuulee asianomaista henkilöä edustavaa asiamiestä, kun asianomainen henkilö ei tässä tapauksessa ole läsnä.

87 Edellä sanottu huomioon ottaen toisen kysymyksen c ja d kohtaan ja neljänteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä, luettuna yhdessä direktiivin 9 artiklan ja 10 artiklan 1 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että kyseisen direktiivin mukaisia vaatimuksia noudatetaan, jos asiaa vastaajan poissa ollessa käsittelevä tuomioistuin arvioi itse kuultuaan asiasta sekä syyttäjää että puolustusta, täyttyvätkö direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, ja jos näin ei ole, ilmoittaa vastaajan poissa ollessa annetussa ratkaisussa, josta asianomaiselle henkilölle on annettava kattava jäljennös silloin, kun hänelle ilmoitetaan kyseisestä ratkaisusta, tai pian sen jälkeen, että hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin.

Kahdeksas kysymys

88 Kahdeksannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä ja 9 artiklaa tulkittava siten, että niitä ei sovelleta vain silloin, kun annetaan langettava tuomio vastaajan poissa ollessa, vaan myös silloin, kun syyte hylätään vastaajan poissa ollessa.

89 Kyseisen tuomioistuimen mukaan ei nimittäin voida sulkea pois, että syytteet VB:tä vastaan hylätään. Kyseinen tuomioistuin haluaa siis tietää ennen kuin se jatkaa VB:tä vastaan hänen poissa ollessaan käytävää oikeudenkäyntiä ja lausuu tämän syyllisyydestä tai syyttömyydestä, turvataanko oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin asianmukaisesti, jos syytteet hylätään VB:n poissa ollessa.

90 Tältä osin on todettava, kuten julkisasiamies on tehnyt ratkaisuehdotuksensa 33 ja 34 kohdassa, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, jonka olennainen osa on oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään, sovelletaan kaikkiin rikosoikeudellisiin menettelyihin, joissa voidaan antaa ratkaisu, jossa syytetty todetaan syyttömäksi tai syylliseksi. Kun otetaan huomioon direktiivin 2016/343 johdanto-osan 47 ja 48 perustelukappale, joista ilmenee, että kyseistä direktiiviä tulkittaessa on tärkeää ottaa huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa koskeva oikeuskäytäntö, kahdeksanteen kysymykseen vastattaessa on nojauduttava kyseisen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan syytetyllä henkilöllä on perusoikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään kaikissa olosuhteissa, vaikka asian ratkaistaan hänen edukseen (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 15.12.2005, Vanyan v. Venäjä, CE:ECHR:2005:1215JUD005320399, 20–25 ja 67 kohta).

91 Se, että oikeudella olla läsnä oikeudenkäynnissä on näin laaja soveltamisala, ilmenee lisäksi direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan sanamuodosta, sillä kyseisessä säännöksessä mainitaan ”epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä” koskeva päätös.

92 Tästä direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan sanamuodosta seuraa, että direktiivin 8 artiklan 4 kohdassa ja 9 artiklassa olevalla sanalla ”päätös” viitataan kaikkiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annettuihin ratkaisuihin, jotka koskevat syytetyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä.

93 Kyseisen direktiivin 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan ulottuvuutta ei nimittäin voida erottaa saman direktiivin 8 artiklan 2 kohdan ulottuvuudesta, sillä nimenomaan se, että 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyty, synnyttää 8 artiklan 4 kohdassa ja 9 artiklassa tarkoitetun oikeuden ”uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon”.

94 Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdassa oleva sanat ”kun hänet on otettu kiinni” ei mitätöi tätä tulkintaa. Nämä sanat nimittäin esiintyvät yhdessä sanan ”erityisesti” kanssa, mistä ilmenee, että kiinniottaminen ei ole ainoa kyseisessä säännöksessä tarkoitettu tilanne.

95 Näin ollen kahdeksanteen kysymykseen on vastattava, että
direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä ja 9 artiklaa on tulkittava siten, että niitä ei sovelleta vain silloin, kun annetaan langettava tuomio vastaajan poissa ollessa, vaan myös silloin, kun syyte hylätään vastaajan poissa ollessa.

Oikeudenkäyntikulut

96 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 9 artiklan kanssa,

on tulkittava siten, että

– **tilanteessa, jossa henkilö tuomitaan poissa ollessaan vapausrangaistukseen, vaikka kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, kyseiset säännökset eivät ole esteenä sille, että ainoa käytettävissä oleva oikeussuojakeino sen jälkeen, kun määräaika muutoksen hakemiseksi vastaajan poissa ollessa annettuun ratkaisuun on päättynyt, on hakea uutta oikeudenkäyntiä eri tuomioistuimelta kuin siltä, joka antoi kyseisen ratkaisun, edellyttäen, että tämä menettely on vastaavuusperiaatteen ja tehokkuusperiaatteen mukainen. Viimeksi mainittu vaatimus edellyttää muun ohella, että menettely uuden oikeudenkäynnin hakemiseksi tosiasiallisesti mahdollistaa uuden oikeudenkäynnin kaikissa tapauksissa, joissa on todennettu, että kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet. Sen sijaan kyseinen vaatimus ei täyty, jos uutta oikeudenkäyntiä hakevan henkilön on saavuttava henkilökohtaisesti toimivaltaiseen tuomioistuimeen uhalla, että hänen hakemuksensa käsittely muutoin päätetään**

– **jäsenvaltiossa, jonka lainsäädännössä säädetään tällaisesta uuden oikeudenkäynnin hakemista koskevasta menettelystä, direktiivin 8 artiklan 4 kohdan toinen virke, luettuna yhdessä 9 artiklan kanssa, edellyttää, että poissa ollessaan tuomittu henkilö saa silloin, kun hänelle ilmoitetaan hänen poissa ollessaan annetusta ratkaisusta, tai pian sen jälkeen jäljennöksen kyseisestä ratkaisusta ja helposti ymmärrettävässä muodossa yhtäältä tiedon siitä, että hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin, jos direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät olleet täyttyneet, ja toisaalta tiedon menettelystä, jossa hän voi hakea uutta oikeudenkäyntiä.**

2) **Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä, luettuna yhdessä direktiivin 9 artiklan ja 10 artiklan 1 kohdan kanssa,**

on tulkittava siten, että

kyseisen direktiivin mukaisia vaatimuksia noudatetaan, jos asiaa vastaajan poissa ollessa käsittelevä tuomioistuin arvioi itse kuultuaan asiasta sekä syyttäjää että puolustusta, täyttyvätkö direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset, ja jos näin ei ole, ilmoittaa vastaajan poissa ollessa annetussa ratkaisussa, josta asianomaiselle henkilölle on annettava kattava jäljennös silloin, kun hänelle ilmoitetaan kyseisestä ratkaisusta, tai pian sen jälkeen, että hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin.

3) **Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan toista virkettä ja 9 artiklaa**

on tulkittava siten, että

niitä ei sovelleta vain silloin, kun annetaan langettava tuomio vastaajan poissa ollessa, vaan myös silloin, kun syyte hylätään vastaajan poissa ollessa.

Allekirjoitukset